

at kunne rydde af Veien; jeg har nu, i den Form, som jeg har anseet rigtigst, forlangt Midler dertil; men under saadanne Omstændigheder som disse maatte jeg endnu mere overveie en anden Side, hvorledes Forholdet var mellem Grundlovens Krav og Folkets Bevidsthed. Disse to Ting skal sættes i Harmonie. Grundloven maa nu i sine Bestemmelser antages at have Ret; jeg skal være langt fra at komme med Paaberaabelse af Folkets Stemning for at ville omgaae eller tilbagedrive Grundloven, men jeg siger, at man skal føre Grundloven forsigtigt ind i Folket; Grundloven fremtræder navnlig i det herhid hørende Affnit, i det Hele med theoretiske Sætninger, som have fundet deres Anerkjendelse i den nyere Tids Udvikling og Bevidsthed; men denne Bevidsthed er ikke trængt saaledes ned i Folket, at ikke en stor Deel af dette, og det har Proponenten selv anerkjendt, vil finde sig ligesom forvirret, naar det Nye saaledes kommer pludselig og uforberedt. Jeg siger dernæst, at denne Forberedelse savnes for Folket. Taler om disse Anliggender var livlig i visse Kredse og Egne for nogle Aar siden; just efter Grundlovens Udgivelse have andre Interesser kaldt Folket bort derfra, og jeg troer, at det i meget ringe Grad er kommet omkring til Folket og blevet optaget i dets Bevidsthed, at der nu i disse Forhold nødvendigviis forestaaer en ny Ordning, som man skal forsone sig med. Det er ikke engang ved Forhandlinger i Litteraturen bragt Folket særdeles nær i de senere Aar (Tscherning: Hvis er Skylden?) Skylden er deres, som have tiet i Litteraturen; men jeg har ikke talt om Skylden, jeg har talt om de factiske Forhold. Under saadanne Omstændigheder har jeg anseet det for Ret og for Pligt at overveie Graden af den Paatrængenhed, hvormed Kravet paa disse Forholds Ordning gjorde sig gjældende, og, da det aabenbart var givet, at ikke Alt, hvad efter Grundloven skulde ordnes, skulde ordnes samtidigt med Grundlovens Fremkomst, at der maatte og skulde hengaae en Mellemtid, saa har jeg, for at kunne bringe Sagen frem paa den Maade, jeg anseer for rigtigst, troet at maatte lade Mellemtiden blive lidt længere, idetmindste en Rigsdag, det er et Aar længere,

end Andre have troet, og jeg har ikke fryglet for at udsætte mig for de Bebrødelser, som derfor vilde falde paa mig fra deres Side, som ønskede en hurtigere Fremme. Jeg har altsaa troet, at der vel var Grund til paa de første Rigsdage at lade disse Spørgsmaal staae tilbage for de mere af en udviklet Folkemening understøttede materielle Spørgsmaal, der ogsaa trængte paa og gav Rigsdagen en saa stor Beskjæftigelse, at den neppe har kunnet overkomme dem. Je gfsal til dette endnu sotte, at Fremkomsten af det nu forelagte Lovforslag selv er et Beviis paa, at Sagen trænger mere paa; jeg betragter dette Lovudkast i hvert Tilfælde som en Paamindelse, og det vil derfor for mig, og jeg troer for Mange, have en stor Betydning allerede derved, at det er kommet frem. Men, fordi det er kommet frem, og fordi det for mig har denne Betydning, derfor troer jeg rigtignok ikke, at der er Grund til at fremme det, eller al bygge paa den Grundvold, som det opstiller. Det forelagte Lovudkast, der betegner sig som en Lov om Troesfrihed, gaaer ud paa at ordne de borgerlige Forhold, ved hvilke man hidtil i vort Fædreland ikke kunde udgaae at komme i Berørelse enten med Folkekirken eller med andre anerkjendte Troesksamfund, paa en saadan Maade, at de, som ikke ønske denne Berørelse, kunde undgaae den, og jeg troer, at maaskee en anden Venøvnelse, som mere udtrykte denne Beskaffenhed, vilde være mere passende, end Navnet „om Troesfrihed“. Dog, om Navnet vilde vi ikke stride; men jeg troer, at det forelagte Lovudkast har væsentlige, jeg tør næsten sige, uafhjælpelige Mangler, uafhjælpelige nemlig ved den Behandling, som her kan anvendes, derved at det tager Sagen for fort, og derved, at det, tildeels for denne Kortheds Skyld, indrømmer Theorien og den almindelige Sætning for meget, det Praktiske, de bestaaende Forhold, for lidet, indrømmer dem saa lidet, at Lovudkastet, idet det stræber at gjøre Ret, kommer til at gjøre Uret imod Indretninger og Interesser, som det ikke tilsigter at gjøre Uret, og som Grundloven ikke vil, at der skal tilføies Uret. Upraktisk i en speciellere Betydning er det fremdeles efter min Mening i en dobbelt Henseende, nemlig